

to su navedeni popisi arhiva, muzeja, biblioteka, instituta privatnih zbirki gdje se čuvaju iz knjige publicirane geografske karte, planovi, vedute i drugi s njima povezani relevantni historijski izvori, te komplikovane karte, historijski izvori i stručna literatura korištena u toku pisanja. Na kraju je i vrlo koristan i interesantan rječnik manje poznatih riječi, pojmova i stručnih termina, kao i autorovi biografski i bibliografski podaci. Time je u potpunosti znanstveno i stručno ovo djelo kompletirano.

Gledajući u cjelini, knjiga prof. dr. Mithata Kozličića *Unsko-sansko područje u starim geografskim kartama* koje obuhvataju vremenski period od kraja 15. do početka 18. stoljeća predstavlja uistinu jedno izuzetno važno i korisno djelo koje upotpunjava veliku prazninu na najbolji način. Njome se, kako je dr. Kozličić i želio, uklanjaju mnogi negativni stereotipi, ne samo iz bosansko-hercegovačke, nego i hrvatske historiografije. Zato i smatram ovo djelo mostom spajanja svega onog što sadrži izvorna znanost. Time smo svi bogatiji. ■

Enes Pelidija

Emina Memija, *Od slike do knjige. Iz historije pisma, štampe i biblioteke.*

Izdavač: Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine.

Sarajevo 2003, str. 198.

U uvodu knjige, dr. Emina Memija ističe da joj je namjera prilikom pisanje ove knjige prije svega bila pomoći studentima bibliotekarstva da na jednom mjestu dobi-ju sve potrebne informacije o razvoju pisma, knjige, štampe i biblioteka od vremena kada su predmeti imali funkciju pisma i kada su ljudi koristili kost i kamen kao materijale za pisanje, do najnovijega vremena kada kompjuter postaje glavno sredstvo pisanja. Knjiga, premda nije velikoga obima, prati razvoj pisma, knjige, štampe i biblioteka općenito, ne ograničavajući se na neki mali prostor. U knjizi nalazimo vrijedne podatke o pismima (od piktografskoga pisma američkih Indijanaca Inka, Acteka i Maja, do Morzeove abecede). U tom općem kontekstu, dakako, sagledava se i problem pismenosti u jugoistočnoj Evropi i Bosni. Pitanje slavenskih pisama glagoljice i ćirilice, zatim latinice kao najznačajnijeg pisma na svijetu, te bosančice kao nacionalne verzije ćirilice u Bosni – teme su u kojima dr. Emina Memija jeste autoritet

i o kojima u ovoj knjizi piše uvjerljivo, mada veoma "zgnusnuto". Ona dovoljno jasno izlaže svoje stavove o bosančici, njenoj premoći nad ćirilicom i latinicom. Autorica prati sudbinu bosančice, odnosno begovice ili ženskog pisma, te postupno odvajanje bosanskih katolika, koji od 18. stoljeća, pod utjecajem Rima, postupno prelaze na latinicu. S druge strane, Vukovom reformom, bosanski pravoslavci reformiraju ćirilicu koju će, kao i današnji Srbi, smatrati svojim svetim pismom. Tu su, dakaako i osnovni podaci o arebici i alhamijado pismenosti i književnosti.

Dr. Emina Memija nijednog trenutka se ne odvajava od općega konteksta. I kada govori o pismima u Bosni, ona misli na stanje u svijetu. Ona govori i o bosančici i o beneventani (pismo koje se razvilo u južnotalijanskoj kneževini Beneventa u 8. stoljeću i bilo u upotrebi do 16. stoljeća), i o gotici i o ogamu kao najegzotičnijem pismu u Evropi, koje se u Irskoj i Engleskoj upotrebljavalo od 5. i 6. stoljeća, sve do 17. stoljeća.

Drugi dio knjige je posvećen historiji knjige. Tu su podaci o razvoju knjige, od rukopisne knjige (koja se pojavljuje "onda kada čovjek prevazilazi kulturu usmene predaje i započinje ostavljati trajne poruke onima što dolaze". Prvobitno se knjigom smatralo i nešto opširnije pismo. Možda je autorica ovdje mogla nešto više kazati o najnovijim trendovima objavljivanja elektroničkih knjiga (na CD). Ovakve knjige još nisu posebno raširene, ali su već prisutne. Također se možda moglo nešto više kazati i o stradanjima knjige u Bosni tokom posljednjega rata. O tom stradanju, doduše, autorica govori u poglavlju o Bibliotekama, i paljevinu Nacionalne i univerzitetske biblioteke 25. avgusta 1992. s pravom uspoređuje sa "kristalnom noći" 9. novembra 1938., ali je već u ovom dijelu knjige, to moglo biti više naglašeno.

Puno prostora autorica je posvetila razvoju štampe, odnosno novina. I tu autorica ne ostaje u okvirima Bosne ili jugoistočne Evrope, nego sve to promatra u općem svjetskom okviru. Tako smo opet u stanju vidjeti koliko smo mi kasnili (prvi listovi u BiH pojaviće se tek 1866. kada u Sarajevu počinje izlaziti "Bosanski vjestnik"). O ovome je dr. Emina Memija već ranije objavila posebnu knjigu, te sada samo izlaže nešto kraće verzije. Možda je šteta što se zadržava samo na osmanskome razdoblju, jer tek nakon 1878. štampa i novine u Bosni doživljavaju pravi procvat. To je osobito primjetno sa pojavom političke štampe, političkih partija koje pokreću svoje listove. Svaka stranka ima svoju novinu. Svaka politička struja, koja se odvajava od svoje matične stranke, pokreće svoje novine. Mi još o ovome nemamo najbolje knjige, posebno kada se radi o političkoj štampi austrougarskoga razdoblja. Ono što je uradio T. Kruševac ne može se smatrati dovoljnim ni zadovoljavajućim, tim više što je i on ostao ograničen samo na 19. stoljeće. Tu sada predstoji jedan ozbiljan istraživački rad, koji najprije treba napraviti jednu inventuru te štampe, smjestiti to u kontekst općih političkih kretanja u Bosni od početka 20. stoljeća, od stvaranja prvih po-

litičkih stranaka koje djeluju unutar Bosanskoga sabora, do najnovijih previranja na medijskoj i političkoj sceni.

Konačno, posljednje poglavlje je posvećeno razvoju biblioteka, od biblioteka "staroga svijeta" do najnovijih biblioteka u Bosni i Hercegovini. Dostatna je pažnja posvećena "dvjema kristalnim noćima" (paljevina Orientalnog instituta i paljevina Nacionalne i univerzitetske biblioteke 1992. godine).

Na kraju, mada knjiga nema zaključka, ili onoga što se ponekada i ponegdje naziva "završna razmatranja" valja istaknuti kako će ova knjiga biti od najveće koristi upravo onima kojima je i izvorno namijenjena – studentima i onima koji se spremaju polagati bibliotečke stručne ispite. ■

Husnija Kamberović

Dr. Husnija Kamberović: *Husein-kapetan Gradašćević (1802-1834). Biografija. Uz dvjestotu godišnjicu rođenja.* Izdavač: BZK "Preporod", Gradačac, 2002., str. 125.

Monografija dra Husnije Kamberovića *Husein-kapetan Gradašćević (1802-1834). Biografija. Uz dvjestotu godišnjicu rođenja* predstavlja popularno pisano djelo, ali zasnovano na faktima i relevantnim historijskim dokumentima, koji dosad nisu bili na dohvata ruke ni običnom čitaocu ni naučnicima. Autor, na osnovu historijskih činjenica, prezentira Husein-kapetanovo djetinjstvo, mladost i privatni život. Ne ostavlja dilemu da je to bio veliki čovjek i junak nad junacima, koji časno proživljava svoj kratki život. Zna se da *Husein-kapetan* nije želio vlast pod svaku cijenu, pa kada je trebalo donijeti odluku sve je potčinio svojoj domovini i njenoj autonomiji. Sultan je tražio pokornost, i u jednoj naredbi velikog vezira, između ostalog, se kaže: "*Ne daj Bože, ako se ispostavi da vi ubuduće budete uporni na isticanju pripadnosti užoj domovini i lokalističkom fanatizmu, ja ću odmah, s jakim vojnim snagama udariti na vas, pa ću vrtaj kraj, pomoću carske sile i moći, kao i ostale krajeve, dovesti u red i zvesti strah, kakav nikada do sada niste imali...*"¹ Naravno, želja da Bosnu oslobodi i ponos plemića, nisu Husein-kapetanu dozvolili da ove uvje-

¹ Salih Hadžihuseinović Muvekkit: *Povijest Bosne*, Knj. II, Sarajevo, 1999, str. 938.